

Pedagogisch

Werkplan

BSO

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. De vier competenties	5
3. Leidster-kind interactie	6
Sociaal-emotionele ontwikkeling.	6
Emotionele veiligheid.....	7
Zelfreflectie groepsleiding/zelfreflectie kinderen.....	8
Grenzen aangeven/taalgebruik.....	8
Bijzondere kinderen.....	10
4. De binnen- en buitenruimte	12
Inrichting van de ruimte	12
Beschrijvingen speelhoeken	13
Zorg voor de ruimte	13
5. De groep	15
groepsregels.....	15
Conflicten	15
Eigen identiteit/groepsidentiteit.....	16
Vriendjes	16
6. Spelmateriaal	17
Ontwikkelingsgericht.....	17
Vertegenwoordiging spelsoorten	17
7. Activiteiten	18
Komen en gaan, hallo en dag.....	18
Eten op de bso	19
Uitstapjes	19
Activiteiten binnen	19
Buitenspelen	22
8. Tot slot	23
Afspiegeling	23
Verantwoording	23

1. Inleiding

In dit pedagogisch werkplan wordt beschreven wat we doen als leidsters op de werkvloer, hoe we het doen en waarom we het zo doen. Wat in de RIE omschreven staat t.a.v. gezondheid en veiligheid wordt hier niet omschreven, we volstaan met de mededeling dat we deze richtlijnen volgen. We hebben het in dit plan over het pedagogisch handelen, inrichten en voorwaarden scheppen. We willen ouders en kinderen het volgende garanderen:

Veiligheid. Dit doen we door privacy van ouders en kinderen te waarborgen (privacyreglement), voorspelbaar te zijn in onze gedragingen, structuur te bieden (sociaal emotioneel), en door te zorgen dat de ruimtes en materialen voldoen aan eisen van GGD en brandweer (fysieke veiligheid).

Stimuleren. Dit doen wij door de eigenheid van ouders en kinderen te respecteren en mogelijkheden/ruimte te bieden om kinderen in eigen tempo en op hun eigen manier te laten ontwikkelen.

Pedagogische onderbouwing. Dit realiseren we door als leidsters op de hoogte te blijven van nieuwe pedagogische inzichten (vakliteratuur), door steeds bewust te blijven van onze pedagogische doelen (teamvergaderingen) en door daadwerkelijk toe te passen wat in het pedagogisch werkplan staat beschreven (afspraken).

Een warme plek voor hun kind. Elk kind en elke ouder is voelbaar welkom, men wordt gezien, de leidsters houden van kinderen om wie ze zijn en niet om wat ze kunnen/doen of van wie ze zijn (onvoorwaardelijk). Hierbij zijn wij als leidsters attent op wat we zelf meebrengen aan ervaring uit eigen jeugd en mogelijk daar aan gekoppelde oordelen, overtuigingen of gewoontes. De leidsters stellen zich neutraal op en bevechten actief oordelen. Een vaste vraag die we ons steeds stellen: “Kan het ook anders?” We laten ons inspireren door pedagogiek omschreven in de Reggio-werkwijze.

Al deze aspecten zijn als een rode draad terug te vinden door het gehele werkplan heen.

2. De vier competenties

In een gedegen pedagogisch werkplan hoort aandacht besteed te worden aan de volgende vier items:

Emotionele veiligheid.

Sociale competentie.

Persoonlijke competentie.

Overdracht van normen en waarden.

Bij de volgende hoofdstukken wordt een pictogram toegevoegd van het item dat er nadrukkelijk ingewezen is, ofschoon in elk hoofdstuk wel iets van alle vier te proeven is.

3. Leidster-kind interactie

Sociaal-emotionele ontwikkeling.

Zodra peuters kleuters worden verandert er heel veel voor ze. Ze gaan naar school en zitten soms in een grote groep. Er wordt gedurende de schooldag best veel van ze gevraagd. Zo moeten ze gaan leren te reageren op dingen die aan de groep worden gevraagd en niet individueel. Opletten dus! Er is praktisch gezien minder bewegings-vrijheid terwijl de kinderen zich emotioneel nog heel fysiek uiten, vanuit de bewegingsenergie. Zodra kinderen uit school komen is er dus veel te verwerken. Zodra kinderen naar groep drie gaan is er weer zo'n periode waarin er veel verandert, er wordt meer van de cognitie gevraagd. Kinderen die uit school komen hebben hun eigen manier om het 'op school zijn' los te laten en weer 'thuis' te komen. Het ene kind wil vertellen van school, een ander weer niet. Het ene kind wil uitdollen, het andere tot rust komen... Als leidsters proberen we de kinderen hierin te geven waar ze behoefte aan hebben.

Het uitdollen kan vaak onderweg van school naar de BSO al, bijvoorbeeld door lekker te rennen tot aan het volgende stoeprandje.

Een opvangmiddag na school begint met even iets drinken/eten en vooral thuiskomen.

Bij een kleuter is de gewetensontwikkeling in volle gang, maar vaak nog niet voltooid.

De kleuter, die sinds de peutertijd bezig is met het ontdekken van de eigen identiteit, kan zich nog niet zo gemakkelijk inleven in de ander, dit is in ontwikkeling. Liegen heeft nog niet de betekenis die het voor een 8-jarige heeft. Een kleuter zit nog met één been in het magisch denken. 'Sorry zeggen', 'vrienden sluiten', 'o.k.!' heeft al wel wat betekenis, maar is vaak ook gewoon een vluchtmogelijkheid uit een moeilijke situatie. Het verbaal oplossen van conflicten is voor de vier-jarige heel moeilijk, maar door te kijken en te luisteren naar de grotere kinderen leert het steeds meer. Als leidsters realiseren we ons dat. We volgen in observaties en communicatie met kinderen op de voet, wat er per kind qua ontwikkeling op sociaal-emotioneel gebied mogelijk is en stemmen onze verwachtingen en communicatie daar op af. (begripvol)

We leren kinderen dat emoties als golven zijn, ze komen op als vloed, maar ebben altijd weer weg. (mits ze erkend worden en beleefd)

Sowieso geldt voor elk kind op de BSO, dat het éérs de gelegenheid krijgt te voelen/ervaren wat er gebeurt in een situatie, wat het hem/haar doet, alvorens er gepraat moet worden. Als leidster erken ik en benoem ik het gevoel. (bijvoorbeeld: 'ik zie dat jij boos bent....of verdrietig...' etc.) Zo nodig bieden we een instrument aan om het gevoel veilig te uiten. Als dit consequent gebeurt leert een kind dat emoties mogen, ook als ze onredelijk zijn. Pas als de emotie erkend is, en beleefd, is er het praten (redelijkheid) of de handeling. Zo leren we de kinderen omgaan met emoties, en niet direct vanuit de emotie te reageren. Tot 10 tellen als uitdrukking (of tot 100, time-out) dient het eerste ervaren van een emotie voor het denken/handelen. Middels het spelen van gezelschapsspelletjes oefenen we gericht met aspecten van de sociaal-emotionele ontwikkeling. (zie activiteiten)

Zelfvertrouwen is een grote ondersteuning bij de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het verantwoordelijk zijn voor taakjes (spelmateriaal, activiteiten), waardering voelen voor wie je bent, ondersteunt het groeiende zelfvertrouwen en helpt een positief zelfbeeld te ontwikkelen.

In een proces moet elke ontwikkelingsstap genomen worden en het voltrekt zich altijd in een golfbeweging. Een proces laat zich nauwelijks verhaasten, we kunnen wel de omstandigheden/voorwaarden gunstig maken en de kaders (zie grenzen aangeven), veilig en eenduidig. Sociaal-emotionele ontwikkeling is een proces!

Emotionele veiligheid

We geven de kinderen een gevoel van emotionele veiligheid door duidelijk te zijn in wat wel en niet kan. Als leidster zijn we consequent en voorspelbaar in onze reacties.

De kinderen voelen zich welkom met hun eigen-aardigheden, we kunnen gedrag (aangeleerd) loskoppelen van wie het kind is (aangeboren). Complimentjes over wat het kind doet, of wat het kan, zijn altijd gemeend en worden niet gebruikt om iets van een kind gedaan te krijgen (onvoorwaardelijk). Ze zijn qua hoeveelheid in balans met complimentjes over wie het kind is.

Complimentjes voor wie het kind is: een glimlach, een aai over de bol, een knipoog... Ook daar zitten geen voorwaarden of prestaties aan vast.

Gedrag is eigenlijk niets, het is een uiting van datgene wat er aan ervaringen en gevoelens bij het kind aanwezig is. Door te herkennen wat er onder het gedrag ligt (bijvoorbeeld angst voor afwijzing, ruzie gehad op school, denken in 'tekorten'...etc) kunnen we het kind geven wat het nodig heeft.

We zorgen voor een 'emotieschone omgeving' doordat we de professionaliteit hebben onze eigen problemen van thuis of met collega's, tijdens het werk in de wachtkamer te zetten.

Deze komen op hun eigen moment aan bod.

Omgaan met emoties op het werk: Het nare gevoel dat je hebt als je een fout maakt, iets niet gaat zoals je denkt dat goed is...noem maar op, kan het beste even benoemd worden als het gebeurt, in bijzijn van de kinderen...

Bijvoorbeeld na een naar telefoontje van een ouder: 'ik neem even een kopje thee hoor, ik voel me wat onrustig van dat telefoontje...pak maar vast de lego, ik kom over vijf minuten, even bijkomen!' Dit is duidelijk voor de kinderen, het ligt niet aan hun, je houdt het bij jezelf, en ze leren hiervan!

Zelfreflectie groepsleiding/zelfreflectie kinderen

Omdat we een deel van de opvoeding op ons nemen en de kinderen willen opvoeden tot zelfstandig denkende, bewuste en stabiele mensen, besteden we veel aandacht aan zelfreflectie. Dit kan ook spelenderwijs: drama, rollenspel, verhalen.

Als groepsleiding doen we ook aan zelfreflectie. We leven dit aan de kinderen voor.

We stellen ons regelmatig vragen:

'Waarom reageer ik zo op die situatie?'

'Wat doet die situatie met mij?'

'Waarom reageer ik zo?'

'Wat levert het mij op?'

'Kan het ook anders?'

We realiseren ons dat we net als ieder mens een hele serie onbewuste gewoontes, gedrags- en gedachtepatronen meebrengen vanuit onze persoonlijke ervaringen/geschiedenis.

Het voorbeeld geven, en ons van tijd tot tijd hardop vragen te stellen in het bijzijn van de kinderen helpt ze om zichzelf kritische vragen te leren stellen en zichzelf te kennen:

Bijvoorbeeld:Leidster: 'Waarom vind ik gillen zo irritant?' 'Dan kan ik geen aandacht geven aan dit gezelschapsspelletje wat ik met x aan het doen ben.' 'Ik voel me bozig worden' 'eerlijk gezegd kan ik gewoon slecht tegen hoge harde geluiden, ik wordt er onrustig van''Mijn zusje speelde vroeger viool' 'Ik zeg dat ze niet mogen gillen binnen' 'Ze hebben geen zin in een rustig spelletje' 'ik kan ze ook buiten laten spelen, daar kunnen ze zich even uitleven' 'Zo houden ze rekening met mij en mijn medespelers, ik houdt ook rekening met hun'

Grenzen aangeven/taalgebruik

We geven duidelijk grenzen aan. Vrijheid blijheid, maar de grens is daar, waar het de ruimte van een ander beperkt. Doordat kinderen zien dat hun grenzen consequent bewaakt worden door de groepsleiding (consequent zijn), is er minder neiging bij de kinderen om de grenzen te checken en te overschrijden. (emotionele veiligheid) We leggen een aantal altijd geldende grenzen neer in 'de groepsregels', die we regelmatig met de kinderen doorspreken. (zie groep)

Hoe geven we een grens aan:

Vriendelijk en beslist! Onze lichaamstaal komt overeen met de verbale boodschap.

Eenduidigheid. We gebruiken niet meer woorden hiervoor dan nodig, zodat we voorkomen dat we de indruk wekken dat we ons moeten verdedigen, verantwoord en dat met wat verbale vaardigheid de grenzen opgerekt kunnen worden. We luisteren wel goed naar het weerwoord, en er mag een weerwoord zijn.

Het kan zijn dat het aanleiding is om met elkaar op een geschikt moment een andere grens vast te stellen. ('waarom doen we het zo, kan het ook anders?'

Zelfreflectie!) We houden regelmatig met de kinderen een bijeenkomstje om het reilen en zeilen op de groep en de zin van de regels te bespreken. Zo worden het hun eigen regels en ontstaat verantwoordelijkheid ten aanzien van de sfeer in de groep.

We spreken graag in de ik-vorm, dat is minder verwijtend en veilig.

Dit leven we de kinderen voor. We realiseren ons dat kinderen vaak vluchtig luisteren (zeker na een schooldag lang opletten) en dat ze reageren op trefwoorden en woorden met klemtoon.*

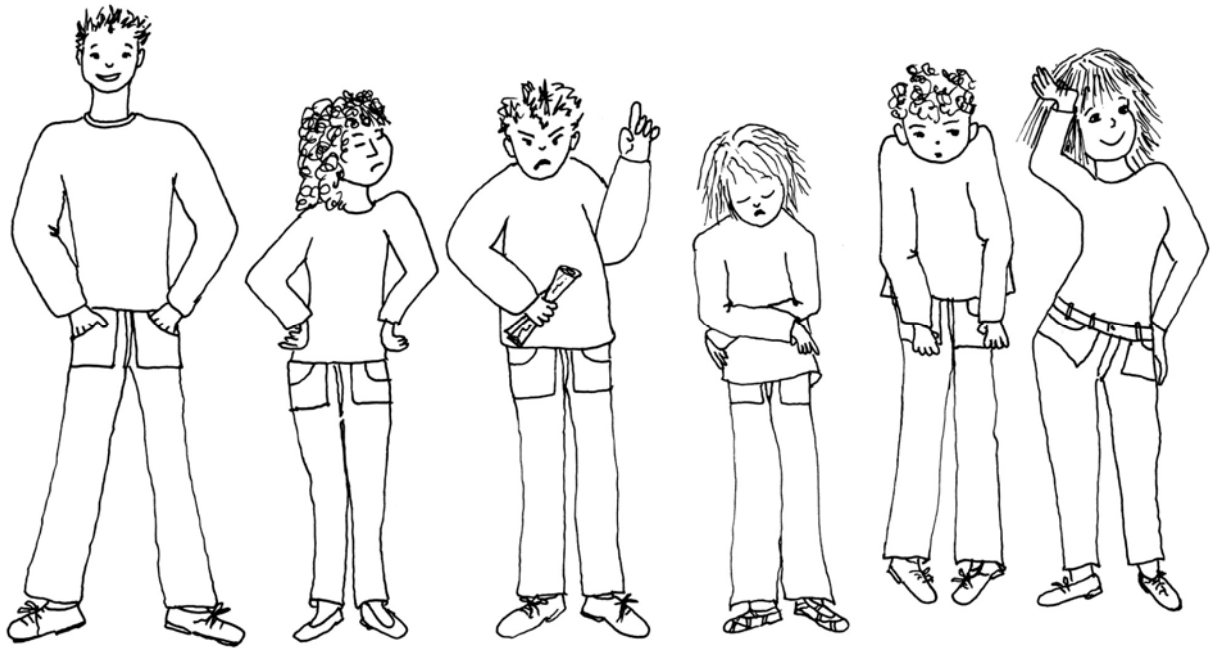
*'Dat mag niet' heeft meer gewenst resultaat dan 'Dat mag niet'.

Zonder ontkenningen spreken ('stoppen met'), of solitair gebruikt ('nee Dennis!'), in combinatie met de naam is nog duidelijker. Zo geven we eenduidig aan welk gedrag we verwachten i.p.v. nadruk te leggen op wat we niet verwachten. Machtsstrijd kan nog méér voorkomen worden door meteen daarna een paar keuzemogelijkheden aan te geven die wél mogen, of ze samen te bedenken.

We vertellen de kinderen ook waarom iets wel of niet mag.

Wij vinden het belangrijk om tijdens het communiceren met een kind oogcontact te maken en zijn/haar naam te gebruiken en zo onverdeelde aandacht te geven. Is het probleem van een kind 'negatief aandacht vragen', dan doen we dit vooral op momenten dat er positief aandacht gegeven kan worden. Door o.a. in gezelschapsspelletjes actief te oefenen met 'om de beurt' kunnen we leren aandacht te delen. (zie activiteiten)

Bijzondere kinderen

Mag het een ietsje meer zijn?

Een groot aantal kinderen hebben van 'iets' een beetje meer...

We kunnen ons gemakkelijk voorstellen dat een kind, waarvan een beentje bijvoorbeeld wat langer is dan het andere, wat meer moeite heeft met het evenwicht.

Dat geldt óók op andere gebieden dan het alleen lichamelijke.

Het is wat minder zichtbaar of herkenbaar en is niet zomaar op te lossen met een hoge schoen...

Bijzondere kinderen kunnen iets meer of juist minder hebben op het gebied van:

- Temperament
  - Emoties
  - Uitbundigheid
  - Impulsiviteit
  - Ingetogenheid
  - Bewegingsenergie
  - Ervaringen
  - Durf
  - Verbaal talent
  - Chaos
  - Structuur
  - Omgaan met verandering
  - Concentratie, spanningsboog
  - Behoefte aan gezelschap/alleen zijn
  - Prikkelbehoefte
  - Rust/onrust, drukte
  - Omgaan met meerdere opdrachten tegelijk.
  - Creatief talent
  - Muzikaal talent (drummen, tikken, geluiden maken)
  - Sociaal talent
  - Gevoeligheid
  - Denkvermogen
  - Lichaamsbesef, (on)handigheid, ruimtelijk inzicht
- .....en nog veel meer!

4. De binnen- en buitenruimte

Inrichting van de ruimte

We werken met speelhoeken en een dynamische inrichting.

Waarom doen we dat zo?

Door het werken met speelhoeken waarborgen we een stuk privacy van het kind en geven we het de veiligheid van ongestoord te kunnen spelen.

We stimuleren ermee de ontwikkeling van het concentratievermogen, geen storende prikkels bij het spel. (persoonlijke competentie)

Toch kunnen we deze inrichting als dynamisch beschouwen omdat de inhoud van een speelhoek geen statisch gegeven is, aangepast wordt aan het spel dat de kinderen bedenken, aangepast wordt dóór de kinderen. Daarmee wordt gewerkt aan ons doel de kinderen te stimuleren in o.a. hun creativiteit. Dit wordt geïllustreerd in de beschrijvingen van de speelhoeken.

De inrichting schept voorwaarden om sociale en persoonlijke competenties te ontwikkelen.

We streven ernaar om foto's, illustraties en werkjes zoveel mogelijk op ooghoogte van de kinderen te hangen, het geeft het gevoel van 'thuis horen' als je foto's en werkjes van jezelf tegenkomt in een ruimte.

Beschrijvingen speelhoeken

Bouwhoek

In de bouwhoek is er gelegenheid op de grond te bouwen en op een tafeltje of werkblad. De bouwhoek ligt op een rustige plek en uit de loop om de bouwsels veilig te laten (ont)staan. Een selectie aan materialen ligt in de bouwhoek opgeborgen en zijn bereikbaar voor kinderen. Regelmatig kan materiaal worden verwisseld met constructiemateriaal dat in de berging ligt. Zo is er van tijd tot tijd iets nieuws te beleven in de bouwhoek. Een verkeerskleed, autootjes en poppetjes zijn een goede aanvulling in de bouwhoek, maar ook de kinderen zelf kunnen de bouwhoek aanvullen met materiaal uit een andere hoek.

Waarom bouwhoek: veiligheid en privacy

Poppenhoek

De poppenhoek is de hoek voor het 'doen alsof' spelen, imitatiespel. De poppenhoek wordt zo opgesteld dat er in een handomdraai een winkeltje, ziekenhuis, restaurant, huiskamer etc. van gemaakt kan worden. Door het sociale aspect van dit spel, is er voldoende ruimte in en om de poppenhoek heen. Ook hier is privacy voor de kinderen belangrijk, zij het om andere redenen als in de bouwhoek. In de kleinere locaties kan de poppenhoek tegelijkertijd verkleedhoek zijn, in de grotere locaties is er ook een aparte verkleed/theaterhoek.

Waarom poppenhoek: privacy bij 'doen alsof', gebeurtenissen worden hier verwerkt, nagespeeld, sociaal-emotioneel spel kan kwetsbaar zijn.

Rust/voorlees/hangplek

Deze plek ademt rust uit en er staat een zachte bank, ligt een warm kleed. De sfeer is knus en intiem. Dit is ook de plek waar een kort filmpje* gekeken kan worden.

Waarom rustplek: mogelijkheid voor time-out. Even uit de drukte...

*Hoe leuk en rustig het ook is, we weten dat televisie kijken niet rustgevend is maar vermoeiend. Energie vloeit weg, het effect is eerder lusteloos makend te noemen dan rustgevend. We dragen er zorg voor dat de filmpjes die we afspelen geschikt zijn, letterlijk de moeite waard. We komen hiermee tegemoet aan de behoefte van kinderen aan ERVARING. Ook ervaren dat TV kijken vermoeiend is, is een zinvolle ervaring(keuzes maken, bewust kijken), net als 'je vervelen'.

Knutsel/teken/schilderhoek

Er is een hoog werkblad of een hoge tafel zodat in alle rust geknutseld kan worden. Een schildersezal, of een schilderbord tegen de muur (desnoods een raam hiervoor gebruiken) maakt deel uit van de knutselhoek. Er zijn schorten en er is een kraan in de buurt voor het schoonmaken achteraf.

Er is een afgesloten knutselkast waar kinderen onder toezicht materialen uit kunnen krijgen die ze nodig hebben. Dit i.v.m. veiligheid. (scharen, prikpenen...)

Waarom creatieve hoek: veiligheid, concentratie, stimuleren door uitstalling materialen.

Buitenspeelplaats

Hier bevindt zich een grote zandbak met klim/speel/glijbaanhuisje. Er is een aparte berging waarin het buitenspeelgoed, dat niet geschikt is voor binnen (hygiëne of robuustheid), wordt opgeborgen. De bestrating van de speelplaats leent zich voor het tekenen van allerlei soorten spel met stoepkrijt. (verkeersparcours, hinkelen, kringspellen, straattekeningen..etc.) Er is ook een rustige zone gecreëerd waar gegeten en gedronken wordt, waar een grote parasol voor schaduw zorgt.

Waarom buitenspeelplaats: Natuurbeleving, bewegen, zonlicht, frisse lucht, RUIMTE....

Zorg voor de ruimte

We leren de kinderen zorg te dragen voor hun leefruimte op de BSO.

Samen opruimen, samen gezellig maken (kerstboom op én aftuigen), zelf schoonmaken wat je geknoeid hebt, we goed achterlaten, speelhoeken verzorgd achterlaten etc.

5. De groep

groepsregels

- We laten elkaar uitspreken
- We storen elkaar niet bij het spelen
- We pakken geen speelgoed af, we spelen 'om de beurt' met geliefd speelgoed.
- We tonen respect voor elkanders lichaam. (niet pijn doen)
- We spreken met respect tegen en over anderen (niet pijn doen met woorden)
- Als het spel het toelaat (dammen met 3 kinderen is moeilijk) kunnen anderen altijd meedoen.*
- We respecteren elkanders privacy en grenzen.
- We respecteren elkanders eigen-aardigheden. Daar is ruimte voor in onze groep, passend binnen de groepsregels.
- We houden ons aan de richtlijn m.b.t. hoeveelheid kinderen die een speelhoek kan herbergen.
- We.....
- We.....
- We.....

* Bij dammen is het duidelijk dat drie teveel is, soms is het minder duidelijk... Bijvoorbeeld: twee kinderen in de poppenhoek die helemaal in hun spel zitten kunnen ook terecht verlangen met zijn tweeën het spel af te maken. Ook een project in de zandbak kan zo op gang zijn, compleet met planning etc. dat de drie kinderen niet zitten te wachten op een vierde die het viaduct heel ergens anders wil hebben... Dit begeleiden we als groepsleiding..

(Bijvoorbeeld: we leren kinderen de ander op een goede manier te vertellen: 'We willen het spel graag samen afmaken', zodat de ander het niet als persoonlijke afwijzing hoeft te voelen. Bijvoorbeeld in de ik- of wij-vorm. Afwijzing vanwege gedrag is soms onvermijdelijk zoals in geval van: de baas spelen, flauw doen e.d., hier leren kinderen van) We leren kinderen om hulp te vragen zodra niet duidelijk wordt of 'het niet mee kunnen doen' te maken heeft met de groepsregel 'niet verstoren' en 'privacy'.

De groepsregels hangen aan de wand in de BSO ruimte, bij twijfel in een bepaalde situatie kunnen we altijd samen gaan kijken of een van de groepsregels een aanwijzing geeft hoe iets opgelost kan/moet worden. Met de kinderen evalueren we regelmatig de zin van de groepsregels, kinderen komen met voorbeelden.

Conflicten

Waar een groep functioneert zijn er van tijd tot tijd ook conflicten.

Verwachtingen (al dan niet reëel of terecht) en belangen (gemeenschappelijke of tegenstrijdige) staan altijd aan de bron van een conflict.

Groepsregels helpen om een conflict in een veilig kader te laten plaatsvinden.

Vergelijk de spelregels en het afgebakende veld voor een voetbalwedstrijd.

Door zo nu en dan in conflict te komen met de eigen verwachtingen en belangen, en die van een ander kind, doet een kind ervaring op met inleven, kracht en macht, realiteit.

Door ervaring leert een kind en wij zijn er als groepsleiding niet op uit om conflicten te voorkomen, omdat kinderen het beste leren door ervaring.

Aan het begin van een conflict wordt een schok ervaren.

Er was iets anders verwacht van de ander, of gehoopt, of gewild.....en dat gebeurde niet.

Een schok is niet prettig en krijgt altijd een reactie in het gevoel.

(De een gaat schelden bij schrik, een ander huilen, een ander schopt, iemand trekt zich terug in zichzelf, iemand deinst terug door angst...)

Die reactie is niet bij iedereen hetzelfde!

Wat wél hetzelfde is: Er is tijd nodig om de schok te verwerken. (time out) Het is een zaak van het gevoel (teleurstelling, tekort gedaan voelen, afwijzing, verlies) in allerlei gradaties, en raakt vaak ook nog eens oude 'blauwe plekken' aan.

Reageren we meteen na de schok op de ander, dan zit daar altijd wel wat onredelijks in.

Waarom?

Het gevoel zit in de rechterhersenhelft, 'de rede' in de linkerhersenhelft.

Hoe snel er ook van 'de schok en het gevoel' naar 'de rede' wordt gesprongen...er zit altijd tijd tussen. Hoe meer oude 'blauwe plekken', des te meer tijd is er nodig om 'redelijk' te kunnen zijn. Ontkennen of voorbijgaan aan het eerste gevoel van/bij de schok, meteen 'redelijk' moeten zijn, levert nieuwe blauwe plekken op. (niet gehoord of gezien voelen)

Daarom geven we kinderen in een conflict eerst tijd om aandacht te besteden aan 'de schok'. (*was dat de gedachte achter de uitdrukking 'tot tien tellen'?*) Die tijd wordt niet gebruikt om 'weg te schoffelen', maar om aandacht aan het gevoel te besteden. (een diepe buikademhaling helpt bij het aandacht besteden aan het gevoel en het rustig te laten weg-ebben)

Pas dán kunnen ze in alle redelijkheid elkaar over hun niet reële verwachtingen vertellen en bedenken hoe ze met de tegenstrijdigheden zullen omgaan. Wij hopen met deze aanpak dat kinderen leren op den duur zelf de tijd te nemen om eerst stil te staan bij hun gevoel, alvorens te reageren.

(zelfbeheersing, zelfreflectie) Kinderen kunnen altijd om hulp vragen aan de leiding.

Bij ongelijke partijen in conflicten (vaardigheden, leeftijd, inzicht, temperament), begeleiden we wat actiever en intensiever.

We nemen met de kinderen hun eigen reacties, verwachtingen en belangen onder de loep, en kijken naar de realiteitswaarde ervan. (zelfreflectie)

Bijvoorbeeld: De verwachting dat een kind zich zomaar van zijn fietsje laat sturen omdat jij er op wilt, is niet reëel. De verwachting dat jij de hele middag op het populairste fietsje van de BSO kan zitten, net zo min. Aan beider belangen kan misschien tegemoet gekomen worden door bijvoorbeeld 'om de beurt' met gebruik van een kookwekker.

Kinderen hebben baat bij het ervaringsleren m.b.t. 'omgaan met conflicten', we begeleiden conflicten en gaan ze niet uit de weg als groepsleiding.

Eigen identiteit/groepsidentiteit

De groepsidentiteit van onze groep is gebaseerd op het idee dat ieder lid van de groep een unieke eigen bijdrage levert aan het welzijn van de gehele groep, het 'samen'- gevoel.

Onze groep heeft een naam:.....

In projecten/activiteiten waar samenwerking gevraagd wordt en gewerkt wordt met verscheidenheid aan talenten/eigen-aardigheden (zie bijzondere kinderen), komt dit tot uiting. (circus, koken en eten, thema's uitwerken...)

Ieder komt aan bod met de eigen kwaliteiten en leergebieden. Kinderen worden gestimuleerd zichzelf trouw te blijven, hun eigen identiteit te respecteren binnen de groep. (*geen hamburger, maar iets anders regelen voor het moslimkindje, huilen, boos zijn, juichen, individueel sociaal-emotioneel spel, bijvoorbeeld met poppetjes in het speelhuisje, mag in de moedertaal, de taal van het gevoel.*)

De groepsregels bieden ook hier weer een veilig kader.

Vriendjes

We beschouwen ons als een open en toegankelijke groep. In overleg met leiding en ouders, binnen de regels rondom leidster-kind ratio, zijn vriendjes welkom.

Ze maken gebruik van de vriendjeskaart van het kind dat het vriendje uitnodigt en is aan regels die daarvoor zijn vastgesteld gebonden. (aansprakelijkheid, frequentie, groepsbelang).

6. Spelmateriaal

Ontwikkelingsgericht

Het spelateriaal wordt zo uitgekozen dat elk kind kan spelen op het niveau van zijn/haar eigen sociaal-emotionele, cognitieve en motorische ontwikkeling. We gaan met zorg om met het materiaal. Kinderen kiezen zelf waarmee ze spelen, we frustreren het kind niet door ze met te gemakkelijk of te moeilijk materiaal op te zadelen.

Dit geldt met name voor constructiespeelgoed, computerspelletjes, gezelschapsspelletjes.

De computerspelletjes zijn niet gewelddadig of anderszins in strijd met onze normen en waarden. Dit geldt ook voor DVD's, muziek cd's en boeken/tijdschriften. (emotionele veiligheid)

Materialen voor het sociaal-emotionele en het creatieve spel zijn niet teveel 'bedacht' en vooraf ingevuld/vormgegeven.

Vertegenwoordiging spelsoorten

- **Sociaal-emotioneel:** Gezelschapsspelletjes, sportspullen, verkleedkleren, poppenhoekspulletjes, poppenkast, cdspeler etc.
- **Fijne motoriek:** Gereedschappen en materialen voor 'ambachtelijk' knutselen/tekenen zoals: scharen, prikkennen, naalden, garen, kleurplaten, knutselvoorbeelden (we maken een ...), bouwplaten, lijm, figuurzaag, trendy namaakdingen etc. "Ambachtelijk" knutselen/tekenen is alles, waarbij het resultaat belangrijker is dan de experimentele weg er naar toe. Er zijn vaak voorbeelden, werkwijzen, thema's* etc. Dit is ondersteunend aan creatief knutselen (handvaardigheid) mits het de activiteit van het creatief vrij knutselen (niet resultaat gericht) niet vervangt.
- **Grove motoriek:** Ballen, fietsen, skelters, buitenspeeltoestellen, vang- en gooi materiaal, behendigheidsspelateriaal, sportspullen, muziek cd's met dansmuziek, zandspeelgoed, schoolbord, twister etc.
- **Creativiteit:** Kostenloos materiaal, verf, klei, krijt, papier, stof, voorwerpen uit de natuur etc. Muziek, drama en dans hoort ook bij creativiteit. Ook met deze media is vrij experimenteren mogelijk. Expressie middels muziekinstrumentjes, het uitproberen van klanken en ritmes is een creatief proces. Het aanleren van een liedje werkt aan een vaardigheid* of is onderdeel van een thema zoals een sinterklaasliedje. *stemgebruik, woorden onthouden, toon houden, etc.
- **Cognitie:** Leesboekjes, puzzeltjes, educatief materiaal voor computer. We zijn lid van de bibliotheek en zorgen voor afwisseling m.b.t. leesboekjes, voorleesboeken, en educatieve boeken op de BSO.

* **Thema's.** Veel materialen, vooral beeldend, drama en muziekateriaal worden in de verschillende spelsoorten gebruikt en op veel manieren. We werken regelmatig met thema's. Het voordeel van een goed uitgediept thema is dat alle spelsoorten aan bod komen. We letten goed op dat we steeds het doel van een thema-activiteit helder hebben. Een boom maken naar een voorbeeld met een wc rolletje is helemaal prima als illustratie, of vergroten van de fijn motorische vaardigheden. Met creativiteit heeft het niets te maken. (wél met de creativiteit van de leidster) Een collage maken met gekleurde herfstbladeren (experiment met substantie, vorm, kleur en persoonlijke smaak) en daarna eventueel beschilderen kan wél een creatieve opdracht zijn binnen het herfstthema.

7. Activiteiten

Komen en gaan, hallo en dag

Na een schooldag halen we de kinderen uit school, ze zien een bekende leidster op hen wachten. Naar de scholen die niet op loopafstand liggen van de BSO gaan leidsters de kinderen halen met een busje. De kinderen die naar huis lopen kunnen al wat uitdollen, binnen de regeltjes die de begeleiding heeft voor de wandeling: 'samen oversteken', 'stoppen bij de hoek', 'contact houden met leiding' etc. We verwachten van de kinderen, vanwege de verkeersveiligheid, absolute gehoorzaamheid. Sanctie: naast de leidster naar de BSO wandelen.

Over de oudere kinderen kunnen afspraken zijn over zelf naar de BSO lopen/fietsen, of met een vriendje van school oplopen. Zulke afspraken zijn met ouders en kinderen schriftelijk vastgelegd.

'Thuiskomen' op de BSO begint met samen aan tafel iets drinken en eten, zich welkom voelen. We begroeten elkaar. Kinderen kunnen vertellen (moeten niet) over wat hem/haar bezighoudt of wat ze meegemaakt hebben. Behoeften verschillen individueel. Ieder krijgt de gelegenheid en we luisteren naar elkaar. Daarna kiezen kinderen wat ze willen gaan doen en met wie.

Op schoolvrije dagen worden kinderen gebracht door hun ouders/verzorgers en begint de dag met vrij spelen. Het begroeten en ontvangen, kortom het kind welkom en gezien te laten voelen, krijgt nadrukkelijk aandacht.

Zodra kinderen opgehaald worden kan er verwarring zijn over wie nu de autoriteit is, ouder of leidster. We spreken af met ouders en kinderen dat zodra mama of papa er weer is, zij weer de leiding over hen hebben. Ouders zijn op de hoogte van gewenst gedrag rondom opruimen, gedag zeggen, schoenen/jassen aandoen etc.

Ook het afscheid nemen (oogcontact, handje geven...tot de volgende keer) krijgt nadrukkelijk aandacht van ons als leidsters.

Soms kan er aanleiding zijn om individueel met ouders en kind af te spreken dat de autoriteit bij de leidster ligt tot ouder en kind buiten staan. Hier houden we ons (én ouders én kind) dan consequent aan i.v.m. het welzijn van het kind (duidelijkheid), groep en organisatie.

Eten op de bso

Belangrijk bij ervaringen rondom eten:

- Zorg, aandacht
- Plezierig, gezellig
- Hygiëne, kwaliteit

Zorg, aandacht

Eten is een heel belangrijk terugkerend aspect in ons dagelijks leven. We voeden ons lichaam zodat het alle prestaties, die gevraagd worden van het lichaam, kan leveren. Daarom vinden we het nodig dat de grote of kleine maaltijd met aandacht genuttigd wordt. Om dat met een grote groep kinderen, met verschillende eetgewoontes van huis uit, goed te laten verlopen hanteren we een aantal basisregels die kinderen helder maakt wat er verwacht wordt.

- We eten aan tafel, allemaal tegelijk.
- We schrokken niet, we gebruiken bord en bestek (soms nog met wat hulp van de leidster), behalve wanneer we picknicken. We proberen op te eten wat we op ons bord hebben genomen, we storen anderen zo min mogelijk bij het eten. Leidsters scheppen hiervoor de individuele voorwaarden.
- We leren de kinderen met zorg de tafel te dekken, en laten ze daarin meehelpen. Ook bij het afruimen wordt geholpen door de kinderen.

Plezierig, gezellig

- Kinderen worden niet gedwongen om bepaalde dingen of hoeveelheden te eten.
- Kinderen krijgen een keuzemogelijkheid in wat ze eten, wel eerst hartig, dan zoet.
- Leidsters zorgen dat ze de tijd hebben, voorkomen stress rondom eten.
- Positieve benadering van de kinderen met hun eigen eetgedrag.
- De maaltijd hoeft niet vlug, maar duurt ook niet te lang.
- Er wordt gekeken naar wat een kind naar zijn aard kan opbrengen m.b.t. aan tafel zitten. Een supervlug, hyperactief kind te laten wachten op de laatste treuzelaar kan te moeilijk zijn. Het begin en het eind van de maaltijd kan ook gemarkeerd worden met een liedje, waarna de treuzelaar nog even door eet. (als hij wil)
- Kinderen bepalen zelf, leren zelf de hoeveelheid inschatten van wat ze op kunnen. Of het nu twee stukjes of tien stukjes brood zijn, het maakt niet uit. Het kind leert zo luisteren naar zijn lichaam.
- We laten kinderen niet 'overeten', we hebben een maximum aan de hoeveelheid boterhammen per maaltijd. (voorkomen wedstrijdje wie het meest op kan en bestrijding overgewicht.)

Hygiëne, kwaliteit

- Kinderen en leidsters wassen hun handen voor en na het eten.
- Wat op de grond is gevallen wordt niet meer opgegeten.
- Ieder eet van zijn eigen bord, drinkt uit zijn eigen beker, niet van het mes likken.
- We geven kwalitatief goede voeding: bruin brood, vers fruit, beperkt suikers en vet.
- We houden rekening met individuele diëten en principes zolang het niet de kosten opdrijft en hanteerbaar is in een groep. Ouders kunnen altijd eventueel noodzakelijke dieetvoeding meegeven.

Uitstapjes

In de vakantie of op schoolvrije dagen maken we regelmatig een uitstapje. Bij de keuze van het soort uitstapje kijken we naar de leeftijden, interessegebieden, de mogelijkheid om het met de bestaande personeels bezetting te kunnen zorgen voor een veilige organisatie ervan.

Voorbeelden: kinderboerderij met de kleinsten, zwembad met de groten die al kunnen zwemmen.

Sommige musea hebben aan alle leeftijden iets te bieden.

We nemen brood en drinken mee en 'picknicken' op zo'n dag.

Activiteiten binnen

BSO tijd is vrije tijd! We hebben op alle speelgebieden materialen om vrij mee te spelen. (zie spelmaterialen) Kinderen kiezen zelf wat ze gaan doen. Soms moeten ze met iets op hun beurt wachten omdat er afgesproken is dat er maar een x aantal kinderen tegelijk in een bepaalde speelhoek

kunnen spelen. Kinderen ruimen zelf op waarmee ze gespeeld hebben en het spelmateriaal wordt met zorg behandeld naar de aard van het materiaal.

Soms worden er activiteiten voorbereid door de leiding. Deze kunnen te maken hebben met een thema, knutselen, muziek, drama etc. Kinderen zijn vrij om er wel of niet aan mee te doen.

Verveling

De ervaring van 'je een poosje vervelen' zien wij ook als een leerervaring. Daaruit komt voort 'zelf initiatief nemen', 'zelf iets bedenken' om te gaan doen. Zo leren kinderen zichzelf vermaken. Onze 'hangplek' is geschikt om de 'verveelervaring' te beleven, er is ook genoeg ruimte tussen de speelhoeken in om wat doelloos rond te lopen. Zo verstoort het geen spel van anderen.

Creativiteit

Het kind is in beginsel creatief. Dat laat zich op honderd manieren zien. (een kind heeft honderd talen) Soms heel subtiel, soms heel direct. Het vraagt heel veel inlevingsvermogen van een leidster om alles waar te nemen.

Er is een spanningsveld tussen de mate waarin begeleiding kan ontvangen en de mate waarin het creatieve kind zendt. Het is groepsopvang en géén een-op-een situatie, dus ook praktisch gezien is het moeilijk om álles te verstaan. Het is ons doel om, ondanks onze beperkingen, met het kind op een zo breed mogelijke communicatie golflengte te komen. Breedband dus.

Het gebied van activiteiten rondom creativiteit biedt goede mogelijkheden, geeft tastbare verhalen en daar maken we gebruik van. We kunnen ze vastleggen/bewaren. (Foto's, plakboeken, cassettebandjes, video etc.)

Wat is creativiteit

Creativiteit is de schepping van nieuwe dingen. Als je gebruik maakt van je creativiteit, zie je meerdere oplossingen voor hetzelfde probleem, ontdek je nieuwe wegen zonder je te laten belemmeren door het gangbare, de gewoonten. Het nieuwe ligt in de benadering, combinaties, de reis. Dat geeft een resultaat, eindproduct.

Voor het stimuleren van het avontuur, het experiment, de ontdekking van nieuwe en ongebruikelijke wegen, is het eindresultaat minder interessant. Het voor ogen hebben van een bepaald eindproduct kan zelfs wegen blokkeren en het creatieve proces belemmeren.

Voorwaarden voor creatieve ontwikkeling

We geven als leidsters alle ruimte om te experimenteren met verf, viltstift, kosteloos materiaal, klei, plaksel, papier, materiaal uit de natuur, hout etc.....

Creativiteit wordt vaak gekoppeld aan knutselen, maar is veel breder.....

Onder creativiteit valt dus ook het experiment met:

- Muziekinstrumentjes, de stem, klanken.
- Verkleedkleden en poppenkastpoppen
- Avontuur in de natuur
- Proeven, ruiken, voedsel bereiden
- Bewegen, dans
- Constructiemateriaal

De reis is hierbij belangrijk, het plezier in het spel waar geen voorwaarden aan verbonden zijn of eindresultaat. Kinderen krijgen bij ons de kans 'de reis' te voltooien, iets kan veilig weggezet worden om er de volgende keer mee verder te gaan

Gezelschapsspelletjes

Zullen we een spelletje doen?

Een gezelschapsspelletje vinden wij een prima instrument om de sociaal-emotionele ontwikkeling te ondersteunen, sociale vaardigheden te oefenen.

Gezelschapsspelletjes geven de spelers ervaring met:

- Onverdeelde aandacht, concentratie.
- Wel en niet lukken, teleurstelling en succes, winnen en verliezen.
- 'Om de beurt', 'Beurt overslaan', 'Twee keer achter elkaar'.
- Iets hoe dan ook afmaken.
- Of iets lukt of niet, zegt niets over wie je bent. (*soms gooi je drie zessen, soms enen! Het maakt je niets meer of minder waard*)
- Oorzaak-gevolg, consequenties: Ik gooi zes en dan mag ik...
- Sociale interactie.
- Omgaan met regels, je er aan houden.
- Instructie en opdracht uitvoeren, leuk of niet. (ganzenbord)
- Emoties gereguleerd uiten/tonen, verwerken.

Niveau

Een spelletje spelen is leuk als het spel bij het begripsniveau van de speler past. Alleen dán kun je de loop van het spel beïnvloeden met keuzes, strategieën ontwikkelen, plezier hebben in de competitie.

Kleuters

Kleuters hebben nog in mindere mate gevoel voor 'winnen omdat je er het éérs bent'

(*Bijvoorbeeld: bij een estafette met kleuters juichen de laatste kinderen die over de streep komen, net zo hard als de eerste kinderen*)

Het gevoel van winnen is er, zodra aan de opdracht voldaan is.

Geschikte spelletjes voor jonge kleuters zijn spelletjes met een kleurendobbelsteen, memory en lottospelen. Tellend stapjes maken met een pion is soms nog moeilijk, net zoals hoeveelheden zien/inschatten.

Het spel altijd afmaken met alle spelers. Misschien is niet als éérste het kleurentorentje compleet, maar uiteindelijk is het dan tóch gelukt... (voldoening)

'Om de beurt' kan ook geoefend worden met een bal ergens in mikken, kegelen, iets verstoppert en weer zoeken...etc.

Uitleven

In gezelschapsspelletjes kunnen reeds aanwezige emoties aangeraakt worden die ontstaan zijn tijdens de schooldag. Bijvoorbeeld ruzie, slecht cijfer, niet lukken, niet aan de beurt geweest, eindeloze rekenopdracht etc. Ook zelfbeeld en zelfvertrouwen, oude blauwe plekken kunnen aangeraakt worden.

8. Tot slot

Afspiegeling

Dit werkplan is een afspiegeling van de werkwijzen op onze BSO groepen.. We laten ons graag inspireren door wat er zoal op pedagogisch gebied aan visies en werkwijzen worden ontwikkeld. Dit werkplan is een cyclisch gebeuren, bij elke teamvergadering wordt een hoofdstuk kort besproken. De toevoegingen worden genoteerd op de bladzijden ‘gewenste aanpassingen’ en jaarlijks verwerkt in de tekst en voorzien van illustraties. Zo blijft het een werkplan dat echt correspondeert met de werkwijze en werkstijl van de leidsters op de groep. In dit werkplan is volop aandacht besteed aan de matrix die de GGD’s aanreiken, waarin de resultaatgebieden staan die vertegenwoordigd horen te zijn in een pedagogisch werkplan.

Verantwoording

Om het geheel leesbaar en werkbaar te maken is (t.a.v. de vorm) gekozen om uit te gaan van concrete activiteit-soorten, ‘ontwikkelingswerkzaamheden’, organisatiekeuzes. Er is ruimte genomen voor de eigen visie van het team op het kind. Een pedagogisch werkplan is naar onze mening een plan dat daadwerkelijk gebruikt wordt en daartoe moet uitnodigen. Daarom kiezen we voor het beschrijven van concrete werkgebieden. Voor een nieuwe- of invalleidster, net van de opleiding, zijn concrete hoofdstukjes heel toegankelijk en interessant, leesbaar. Het geeft herkenning in de werksituatie, blijft dus hangen, wordt actief toegepast in het werk.

Ook voor ouders biedt dit voor ‘leken’ leesbare werkplan een concreet inzicht in de manier waarop er met hun kind omgegaan wordt.

Met het kiezen van de vorm is dus als prioriteit gekozen: ‘een werkplan waarmee gewerkt kan worden’.

Alle tekst is gescreend op aanwezigheid van de competenties en werkgebieden, als omschreven in het convenant.

